

Wizerunki wspólnoty

Studia i szkice z literatury
i antropologii porównawczej

NR 2623

40 LAT
UNIwersYTETU
ŚLĄSKIEGO

Wizerunki wspólnoty

Studia i szkice z literatury
i antropologii porównawczej

pod redakcją

Zbigniewa Kadłubka i Tadeusza Sławka

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2008

Redaktor serii: Komparatystyka Literacka i Kulturowa

Tadeusz Ślawek

Recenzent

Anna Grzegorzczuk

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2006—2007
jako projekt badawczy nr 1 H01C 052 30

Spis treści

Wprowadzenie do lektury. *Peribolos*
(Tadeusz Sławek)

7

Studia

Praktyki wspólnoty i doświadczenie obcego

Tadeusz Sławek

„Zastanówmy się nad tym, jak żyjemy”
Henry David Thoreau i praktyka wspólnoty

15

Piotr Bogalecki

Rozstaje: ironia/religia/repetycja
Na marginesie *Powtórzenia* Sorena Kierkegaarda

70

Aleksandra Kunce

Poddaństwo — dystans
Trudna wiedza w doświadczeniu obcego

111

*Spis treści**Aneta Chmiel*

Alienacja czy powrót do wartości?

144

Szkice

Od stadności do demokracji

Adam Dziadek

Atopia — stadność i jednostkowość

167

Tadeusz Rachwał

O spodniach, raju i męskiej powściągliwości

Kilka uwag o wspólnocie Oneida

176

Zbigniew Kadłubek

Odpowiedzialna mobilizacja

Szkic o Ernsta Jüngera filozofii wspólnoty

188

Jacek Lyszczyzna

Społeczeństwo wyboru Fernanda Savatera

206

Indeks osobowy

213

Summary

219

Zusammenfassung

221

Wprowadzenie do lektury *Peribolos*

Niniejsza książka jest zbiorem obszerniejszych studiów oraz szkiców mniejszych rozmiarów, powstałych na bazie badań w ramach projektu „Wizerunki wspólnoty. Literatura-etyka-społeczeństwo” (grant MNiSW nr 1 H01C 052 30).

Zagadnienie wspólnoty i wspólnotowości, którego waga została ugruntowana przez filozofię: „być, to być pomiędzy”, nabrało w ostatnich latach szczególnego znaczenia. Rozważając sprawy teorii i praktyki życia publicznego w Polsce, natrafiamy na podstawowe różnice między różnymi koncepcjami życia wspólnego, jego podstaw i granic. Tempo zmian zachodzących po roku 1989 jedynie wyostrzyło ten problem. Z kolei dramatyczna cezura 11 września 2001 roku wywołała próby ponownego zdefiniowania kultury Zachodu. Decyzje polityczne zmieniły nie tylko obraz świata, ale także sposób życia obywateli. Zarówno teoria konfliktu kultur (Samuel Huntington), jak i wysiłki zmierzające do ocalenia teoretycznych podstaw społeczeństwa otwartego, gotowego do gościnnego przyjęcia Obcego (Jacques Derrida, Jürgen Habermas) stawiają kwestię wspólnoty, jej historii i terażniejszości jako warunek „życia dobrego”. Bez poważnego przestudiowania tego problemu trudno będzie wypracować nie tylko teoretyczny pogląd, ale także sposób praktycznego postępowania w rzeczywistości, której obraz

kształtują na co dzień takie zjawiska, jak rozszerzająca się przymoc, nierówność ekonomiczna, głód czy też wszelkiego rodzaju konflikty. Co zatem stanowi podstawę wspólnoty, w czym upatruje ona organizującej ją zasady, jakie granice swobody wyznacza jednostce i jak odnosi się do tego, co przychodzi do niej z zewnątrz – oto kilka z istotnych pytań, które zamierzamy podjąć, studiując teksty literatury.

Drugą płaszczyzną, na której chcielibyśmy rozważyć problem wspólnoty, jest kwestia uniwersytetu klasycznie pojmowanego jako społeczność wielu odrębnych, starannie oddzielonych i posiadających własną tożsamość dyscyplin. Od wielu lat toczy się dyskusja na temat przyszłości uniwersytetu, a jednym z najważniejszych elementów owej dyskusji jest jakość wspólnotowego charakteru środowiska akademickiego. Nadzieję i zarazem niepokój budzą wątpliwości dotyczące rygorystycznie ustawionych granic pomiędzy dyscyplinami jako idei organizującej życie akademickie. Nadzieję, gdyż najciekawsze problemy badawcze można odkryć właśnie na styku różnych dyscyplin nauki, niepokój, gdyż klasyczny model wiedzy jako układu precyzyjnie oddzielonych gałęzi zostaje podany w wątpliwość. Problem interdyscyplinarności jawi się więc jako fundamentalna kwestia uniwersytetu, zarówno pod względem merytorycznym, jak i administracyjnym. W naszym rozumieniu, interdyscyplinarność oznacza swoistą „globalizację” uniwersytetu, polegającą na tym, że — podobnie jak w rzeczywistości politycznej — granice nie są wymazywane, lecz stanowią jedynie umowne linie, których przejście sprzyja wspólnym projektom badawczym, bardziej dynamicznemu nauczaniu oraz nowej, bardziej elastycznej strukturze organizacyjnej. Czy zatem wspólnota uniwersytecka nie powinna dzisiaj być rozumiana już nie jako suma dyscyplin, lecz raczej jako zbiór ośrodków pracujących właśnie „ponad” granicami i „mimo” granic dyscyplin?

Z jednej strony mamy więc teksty czytane niestrudzenie przez wciąż nowych adeptów w cichej izolacji bibliotek czy uniwersyteckich sal wykładowych, a z drugiej strony wiemy przecież, że rację ma Hannah Arendt, gdy przestrzega przed fikcją cał-

kowicie indywidualnego podmiotu: „Ale mówiąca i działająca istota, istniejąca w liczbie pojedynczej, jest chyba czymś, czego nie można sobie wyobrazić”¹. Dobrze wobec tego przywołać dwa spostrzeżenia portugalskiego autora, które każą nam pamiętać o dwóch istotnych sprawach: (1) o niezliczonej liczbie tekstów, z których każdy może okazać się natchnionym, w każdym bowiem jest ziarno natchnienia („Na tych uginających się pod ciężarem książek półkach tysiące tysięcy stron czekają na iskrę zapalną ciekawości albo na ostre światło, którym zawsze jest wątpliwość, poszukująca dla siebie wyjaśnienia”); a także (2) o obowiązku odkrywania nowych znaczeń, zmieniających kształt rzeczywistości, wysiłku, w którym błąd ma również ważne zadanie do spełnienia („Jakkolwiek by było [...], mamy tutaj książki, jak pulsującą galaktykę, a zawarte w nich słowa są pyłem kosmicznym unoszącym się w powietrzu w oczekiwaniu na spojrzenie, które przyporządkuje im jakiś desygnat albo odnajdzie w nich jakieś nowe znaczenie, bo tak właśnie zmieniają się wyjaśnienia wszechświata [...]. Otrzymują nagle nową interpretację, możliwość zaistnienia ukrytej sprzeczności, oczywistości własnego błędu”²).

Studia porównawcze muszą zatem opierać się na założeniu gościnności (wobec tego, co przychodzi z obszarów innych dyscyplin; dom literatury jest domem wtedy, kiedy stwarza możliwości wejścia tym, którzy nie są domownikami; Derrida: „[...] aby stworzyć przestrzeń domu do zamieszkania, aby stworzyć dom, niezbędne są otwarcia, drzwi, okna, należy bowiem w ścianach wybić przejście do i dla świata zewnętrznego”³) oraz spojrzenia wychodzącego poza zamknięty system (Emerson: „Sliczna, nowa zagroda staje się za ciasna i za niska, pęknie, przechyli się, zgnije i zniknie, a nieśmiertelne światło, w pełni

¹ H. Arendt: *Polityka jako obietnica*. Przeł. W. Madej, M. Godyń. Warszawa 2005, s. 93.

² J. Saragamo: *Historia oblężenia Lizbony*. Przeł. W. Charchalis. Poznań 2002, s. 25–26.

³ J. Derrida: *Of Hospitality*. Stanford 2000, s. 55.

młodości i wesela, o milionie kręgów barw, zapromienieje nad wszechświatem, jak w pierwszy poranek”⁴).

Interdyscyplinarność studiów porównawczych polega na swoistym spojrzeniu, które nie od rzeczy można nazwać „spojrzeniem poza-systemowym”. Przekracza ono granice dyscyplin charakterystycznych dla XIX-wiecznego ideału wiedzy i edukacji kształtującego uniwersytet. To, co nazywamy „spojrzeniem poza-systemowym”, Jeffrey Schnapp nazywa „niezwykle staranną uwagą, z jaką oglądamy charakterystyczne jednostkowe cechy i materialny aspekt każdego medium i związane z nim możliwości i ograniczenia symbolicznego znaczenia”. „Spojrzenie poza-systemowe” czy też owa *scrupulous attention to the particularity and materiality of each and every medium*, czy też — jak chciałby Blake — „to every Minute Particular” dąży do określenia tych form znaczeniowych i ukrytych odniesień i relacji, które sprawiają, że „przedmiot im bardziej poznawany, tym bardziej pozostaje tajemnicą”⁵.

Interdyscyplinarność jest więc czynnym i zaangażowanym spojrzeniem na świat, formowaniem wyglądów i obrazów – *Anschauung*, jak opisał je Jakob Burckhardt: „Moje badania historyczne oraz nieco amatorskie prace nad malarstwem pejzażowym i sztuką wynikają z gwałtownego pragnienia »obrazu«, *Anschauung* — będącego graficznym spostrzeżeniem”⁶. Ma to również, według Burckhardta, konsekwencje etyczne: zadaniem uczonego jest otwierać oczy innych, a ponieważ wszelka próba budowania systemu musi prowadzić do zasłonięcia perspektywy spojrzenia, do zbudowania imperialnego pałacu mądrości i wiedzy, przeto „spojrzenie poza-systemowe” zostaje co najwyżej w „przedSIONkach”. Burckhardt pisze w liście do Nietzschego: „Jak pan wie, nigdy nie wszedłem do wnętrza świątyni prawdziwej myśli, lecz czerpałem zadowolenie z prze-

⁴ R. W. Emerson: *Eseje*. Przeł. A. Tretiak. T. 1. Lublin 1997, s. 91.

⁵ J. Schnapp: *Art/Lit Combines: or, When a Pipe is only a Pipe*. In: *Profession*. MLA, 1998, s. 38–50.

⁶ Cyt. za K. Weintraub: *Visions of Culture*. Chicago 1966, s. 119.

bywania na dziedzińcach i w salach *peribolos*, gdzie władzę sprawuje to, co obrazowe (*das Bildliche*)⁷. Dukt interpretacji przebiega więc następująco: od mowy po „Obrazowe”, które zawiera w sobie przecucie i intuicje „prawdziwej myśli”. Niniejsze szkice są skromną próbą zbudowania takiego właśnie *peribolos* (περίβολος).

⁷ Ibidem, s. 121.

Tadeusz Sławek

Indeks osobowy

A

Adams John, Jr. (1735—1826), prezydent USA 57
Allen Francis 16
Andersen Johann Christian 97
Anderson Quentin 49
Angelus Silesius (właśc. Jahannes Scheffler) 45
Arendt Hannah 8—9, 29—31, 39, 52—53
Arystofanes 72
Arystoteles 208
Auden Wystan Hugh 199

B

Balbierz Jan 71
Baldwin James Mark 15
Banasiak Bogdan 80, 139
Banaszkiewicz Artur 115
Barańczak Stanisław 103
Barthes Roland 170, 175
Baszniak Tadeusz 131
Baudrillard Jean 187
Bauman Janina 120
Bauman Zygmunt 120, 125, 134, 156, 176, 208

Beckmann Max 172
Benjamin Walter 191
Benschop Albert 162
Bestor Arthur 178
Blake William 10
Blanchot Maurice 77
Bloomer Amelia Jenks 177
Błaut Sławomir 195
Booth Wayne 85
Borowski Andrzej
Borucki Bogdan 139
Brejdak Jaromir 115
Brown John 49, 68
Buber Martin 116
Burckhardt Jakob 10
Burszta Józef 136

C

Campbell J. 50
Capra Fritjof 132
Caputo John D. 100
Carroll Lewis 97
Casarino C. 43
Cendrars Blaise 173
Charchalis Wojciech 9
Chelstowski Bogdan 55, 126

- Cieplińska Halina 16
 Comte August 194
 Cooley Horton Charles 146
 Cournot Augustin Antoine 189
 Cyceron (właśc. Marcus Tullius Cicero) 108, 204
 Czerniak Stanisław 134
- Ć
- Čapek Karel 172
- D
- Dante Alighieri 199
 Datner-Śpiewak H. 149
 Dąbrowski Mieczysław 119
 Deleuze Gilles 80, 111, 140
 Derrida Jacques 7—9, 42, 45, 99—100, 105—108, 110, 125, 139, 174
 Dewey John 33-34, 37—38, 42, 43, 50
 Dewitte Jacques 171—172
 Dix Otto 172
 Djakowska Alina 70, 74—76
 Doda Agnieszka 74, 109—110
 Domagała Dorota 134
 Domaradzki Mikołaj 89
 Dramińska-Joczowa Maria 85
 Dudko Bożena 120
 Durkheim Émile 154
 Dzikowska Elżbieta 126
- E
- Ebner Ferdinand 116
 Eichendorff Joseph, von 204
 Ekier Jakub 101
 Eliade Mircea 162
 Eliot Thomas Stern 208
 Elzenberg Henryk 114
 Emerson Ralph Waldo 10, 49
- Enrico Cheli 160
 Ensor James 172
- F
- Fallaci Oriana 211
 Ferreri Marco 173
 Folengo Teofil 163
 Foster Lawrence 185—186
 Foucault Michel 80
 Fourier Charles 179
 Fragonard Jean-Honoré (1732—1806), malarz rokokowy 71
 Frankiewicz Małgorzata 67
 Frazer James 130
 Frederickson George M. 114
 Freud Sigmund 116
- G
- Gadacz Tadeusz 113
 Gallino Luciano 156
 Garvey Ellen Gruber 177
 Gawłowska-Surma Monika 189
 Geertz Clifford 121, 141, 143
 Gehlen Arnold 189, 208
 Ginsberg Allen 183
 Glick W. 29
 Głowiński Michał 85—86, 171
 Godyń Mieczysław 9, 29
 Goffman Erving 149
 Goździak Elżbieta 136
 Grabowski Janusz 141
 Granovetter Mark 161
 Greer S. 34
 Grosz Georg 172
 Guarneri Carl J. 179
 Guattari Félix 111
- H
- Haarmann Fritz 173

- Habermas Jürgen 7, 92, 134
 Haeffner Gerd 115
 Hagege Claude 161
 Hall Edward Twitchell 132, 136
 Harris E.M. 15
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 55,
 57, 73, 79, 83, 141
 Heidegger Martin 47, 92, 108, 189,
 192, 200
 Heisenberg Werner Karl 132
 Heraklit z Efezu 15, 52, 193, 202
 Herodot z Halikarnasu 120
 Hickman L. 50
 Hoffmansthal Hugo, von 200
 Hölderlin Friedrich 188, 192, 196
 Hołówna Teresa 132
 Huntington Patricia J. 92
 Huntington Samuel 7
- J*
- Iwaszkiewicz Jarosław 85
 Iwińska Magda 143
- J*
- Jancewicz Anna 120, 139
 Jäsche Gottlob Benjamin 115
 Jaskuła Zdzisław 18
 Jefferson Thomas (1743—1826),
 prezydent USA 57
 Jünger Ernst 188—203
 Jurewicz Oktawiusz 167
- K*
- Kalinowski Leon Marian 63
 Kania Ireneusz 191
 Kant Immanuel 114
 Kapuściński Ryszard 112—143
 Karl R. 43
 Karpiński Jakub 171
 Kasperski Edward 89—90
 Kasprzysiak Stanisław 80
 Kerbrat-Orecchioni Catherine 85
 Kesselman Amy 176, 177
 Kierkegaard Søren 70—110
 Kipling Joseph Rudyard (1865—
 1936) 116
 Klemperer Victor 171
 Kołodziejczyk Sebastian T. 163
 Kopaliński Władysław 168
 Kowalska Małgorzata 113, 126
 Krawczyk Jarosław 139
 Król Marcin 48
 Kubisz Bogusław 139
 Kuncze Aleksandra 115
 Kunicki Wojciech 192, 197
- L*
- Lacan Jacques 168
 Landman Adam 141
 Lao Tse (właśc. Laozi) 135
 Las Casas Bartolomé, de 113—114
 Leopardi Giacomo 144
 Lévinas Emmanuel 63, 113, 116,
 119
 Lidell H.G. 168
 Linde Bogumił Samuel 77, 102—
 103, 108
 Linnaeus (Linneusz, właśc. Carlo
 von Linné) 193
 Lipszyc Adam 131
 Lipszyc Michał 205
 Lisiecka Sława 18, 193
 Liszka Katarzyna 100
 Llosa Vargas Mario 127
 Locke John 20, 42
 Loth Roman 200
 Lubańska Stefania 81

Ł

Łagowski Bronisław 203
 Łęcki Krzysztof 124
 Łukasiewicz Małgorzata 145

M

Macura Paweł 132
 Madej Wojciech 9, 29
 Majakowski Włodzimierz (właśc. Władimir Władimirowicz Majakowski) 173
 Makdisi S. 43
 Man Hendrik, de 189
 Man Paul, de 75, 85-86, 99, 101
 Margański Janusz 187
 Maria Richard, de 185
 Markowski Michał Paweł 77, 108
 Marrodán Casas Carlos 126
 Matušík Martin Joseph 92
 Matuszewski Krzysztof 80, 140
 McMurry A. 35
 McLuhan Marshall 157
 Melberg Arne 71, 77, 78—80,
 Melosik Zbyszko 151
 Merwin Abigail 181
 Michalski Cezary 202—204
 Michalski Krzysztof 103
 Michał Anioł 199
 Migasiński Jacek 63
 Miller Jan Nepomucen 173
 Minar D. 34
 Montaigne Michel, de 113—114
 Moynihan Robert 85
 Mozart Wolfgang Amadeusz 199
 Mrówczyński Piotr 105
 Mucha Janusz 146

N

Naganowska Irena 199

Namowicz Tadeusz 101
 Negri Antonio 43
 Nietzsche Friedrich 10, 17—19,
 30, 35, 43, 52, 63, 103, 143, 189,
 198
 Novalis (właśc. Georg Friedrich Philipp Freiherr von Hardenberg) 201
 Nowakowski Radosław 136
 Noyes John Humphrey 176—186
 Nycz Tadeusz 126

O

Olsen Regina 77
 Ortega y Gasset José 120, 139, 143
 Orwell George 171
 Owen Robert 178

P

Paccagnella Luciano 161
 Paci Enzo 80, 89, 104, 106
 Paczkowska-Łagowska Elżbieta 44,
 67
 Parrington Vernon 22, 60
 Parsons Talcott 156
 Pascal Blaise 81
 Pawlikowska Michalina 100
 Pessoa Fernando 205
 Pico della Mirandola Giovanni 114
 Pieniążek Paweł 111
 Pindar 188
 Pitagoras 205
 Platon 25, 58, 60, 64, 82, 168
 Plessner Helmuth 44—45, 47, 48,
 67
 Plutarch z Cheronei 168
 Polechoński Krzysztof 192
 Popowski Wacław J. 134
 Prokopiuk Jerzy 201

Przybysławski Artur 85

R

Ratner Lorman 183

Reszke Robert 162

Richardson Robert 18, 35

Ricoeur Paul 55, 57, 126

Robertson Constance 177

Rorty Richard 75, 134, 141, 143,
190

Rosenzweig Franz 116

Rousseau Jean-Jacques 114, 131

Russel Bertrand 131

S

Safranski Rüdiger 208

Said Edward W. 116

Saint-Exupéry Antoine, de 208

Sandeen Ernest R. 181, 184

Santayana George 208

Saramago José 9

Savater Fernando 206—211

Schlegel Friedrich 85, 101

Schmidt Jochen 188

Schmitt Carl 200

Schnapp Jeffrey Scoll 10

Scott R. 168

Sepulveda Ginés Juan, de 114

Serres Michel 117, 140

Shakespeare William 103, 199

Shils Edward A. 146

Skarga Barbara 194

Sławek Tadeusz 88, 125, 154

Sławiński Janusz 167

Sławski Franciszek 71—72

Słonimski Antoni 200

Snyder Gary 183

Sokrates 60-61, 73, 168

Spencer Stephen 114

Stern Anatol 172

Sternberger Dolf 171

Stróżewski Władysław 163

Surma-Gawłowska M. 189

Szahaj Andrzej 134

Szczubiałka Michał 131

Szmatka Jacek 146—147

Szwed Antoni 70—71, 74, 89, 96

Ś

Śpiewak P. 149

Świdorski Bronisław 70—71, 77,
87, 95

T

Tertulian (właśc. Quintus Septimius
Florens Tertulianus) 108

Themerson Franciszka 172

Themerson Stefan 172

Theunissen Michael 92

Thom Françoise 171

Thoreau Henry David 15—69, 182

Tiedemann Rolf 191

Tischner Józef 126

Tocqueville Alexis, de 48, 62

Toeplitz Karol 89—90, 93, 96

Tomczok Paweł 188, 200

Tönnies Ferdinand 145

Torrey Bradford 16

Toschi Luca 160

Tretiak Andrzej 10

U

Valéry Paul 88

Van Dijk Jan 157

Vattimo Gianni 105 189

Veblen Thorstein 67—68

Vernant Jean-Pierre 198

Virno P. 43

Vopel Klaus W. 148—149

W

Walker Mary Edwards 177

Walter Otto F. 199

Ward Maria E. 177—178

Wat Aleksander 171

Weber Max 155

Weil Erik 57

Weil Simone 66

Weintraub Karl J. 10

Westphal Merold 92

Węclewski Zygmunt 167

Węglarz Jan 159

Wittgenstein Ludwig 100

Witwicki Władysław 60

Wojciechowska W. 194

Wolin Sheldon 42, 52, 61—62, 68

Wujek Jakub (1541—1597), translator Biblii, jezuita 104

Z

Załęcki Paweł 147

Zanussi Krzysztof 182

Zdrowski Adam 199

Ż

Żarska Natalia 195

Żeleński-Boy Tadeusz 81

Images of Community
Studies in Comparative Literature
and Anthropology

S u m m a r y

The essays in *Images of Community* are the outcome of the research grant dedicated to the study of various representations of community and, in particular, relations holding between an individual and community. These problems are examined in two groups of texts. The first part called *Practices of community and practices of experiences the other* aims at demonstrating a whole spectrum of communal life in the European and American tradition. Tadeusz Sławek in his essay “*Let Us Consider How We Live*”. Henry David Thoreau and the Practice of Community offers such a perspective on community from which the experience of principal human solitude becomes central to its formation. This philosophy, which extends into the philosophy of friendship and prefigures Nietzsche’s phenomenology of distance, paves the way for the understanding of the community as a complicated constellation of means in which, in keeping with the Emersonian principle of “Self-Reliance”, human individual defends his/her rights to non-conformity. Piotr Bogalecki’s article *Crossroads: Irony/Religion/Repetition. On the Margins of Søren Kierkegaard’s “Repetition”* complements the essay on the “transcendentalist economist” from Walden by pointing at the central role played in the formation of the community by irony and religious experience. Aleksandra Kuncie in her *Distance – Subservience. A Difficult Knowledge of Experiencing the Stranger* underscores the difference between the Other and the Stranger investigating it by means of Levinasian concepts as well as ideas of Ryszard Kapuściński. The es-

say tries to outline what the author refers to as “dwelling in the vicinity of the Stranger”. Aneta Chmiel addresses the issue of the university as a variety of community. *Alienation, or a Return to Values?* focuses upon the possibility of understanding the university as a virtual community, a new kind of practice in the community-making tradition.

The second part of the book called *From the Herd to Democracy* comprises four essays. Adam Dziadek in *Atopia – the Herd and Individuality* is an in-depth analysis the atopic experience with references to the communitarian aspects of the university. Informed by the Derridian concept of *difference*, the essay presents its “atopic dream” in which the individual, freed from the repressive tendencies of the crowd, freely “sails” upon the waters of community without the necessity of “mooring in the harbour of fixed senses”. Tadeusz Rachwał’s text *On Trousers, Paradise, and Male Contingency. Some Remarks on the Community of Oneida* deals with various aspects of communitarian practices envisaged in such American projects as Oneida, Brook Farm, or the ideas of J. Noyes. Zbigniew Kadłubek in *Responsible Mobilization. An Outline of Ernst Jünger’s Philosophy of Community* approaches apologetically Jünger’s concept of “militant” community which is an outcome of his profound consideration of the modern world. In this interpretation not only is Jünger revealed as a figure of prophetic talents in whose reflection the vision of the globalized world already haunts his writings but also a profound philosopher of technology and its relation with the human being. Jacek Lyszczyna tries to present to the Polish reader the works and ideas of Fernando Savater and his anthropology of freedom and tries to develop Savater’s claim that “life amidst free beings, who have not been overwhelmed by resignation or blind despair, leads to both subjective and objective enrichment of our personality”.

Die Gemeinschaftsbilder
Studien und Skizzen im Bereich der Literatur
und vergleichender Anthropologie

Zusammenfassung

Das Buch ist eine Sammlung von verschiedenen Studien und Skizzen, die in Folge der für das Projekt „Gemeinschaftsbilder. Literatur — Ethik — Gesellschaft“ durchgeführten Untersuchungen entstanden worden sind. Das Projekt wurde von Tadeusz Sławek, ord. Prof., Leiter des Lehrstuhls für vergleichende Literatur an der Philologischen Fakultät der Schlesischen Universität in Kattowitz geleitet.

Das Buch besteht aus zwei Teilen. Der erste von ihnen, *Die Gemeinschaftspraktiken und die Erfahrung des Fremden*, umfasst eine ganze Reihe von Problemen, die mit dem Gemeinschaftsleben und der Weiterentwicklung des Gemeinschaftsphänomens auf europäischem und amerikanischem Boden verbunden sind. Das Hauptproblem erscheint in dem Text *Denken wir darüber nach, wie wir leben. Henry David Thoreau und die Gemeinschaftspraxis* von Tadeusz Sławek. „Wird die Politik aus Sorge um die Welt betrieben, erscheint ein Mensch in ihrem Interessenkreis erst nach einer Zeit. Die Distanz zwischen der Welt, als einem Gegenstand der menschlichen „Pflege“, und den zwischenmenschlichen Beziehungen heißt in der Sprache der H.D. Thoreaus Philosophie „Einsamkeit“. Das Engagement in gemeinschaftliche Angelegenheiten kommt erst dann in Frage, wenn man seine Einsamkeit schon erlebt gehabt hat. Eine Gemeinschaft entsteht nicht mit Rücksicht auf Ambitionen, aus Überzeugung von der Bedeutung des Kollektivs; ihre Inspirationsquelle ist nämlich die Einsamkeit“. Die nächste Studie *Der Scheideweg: Ironie/Religion/Repetition. Am Rande Soren*

Kierkegaards Werkes „Wiederholung“ ist von Piotr Bogalecki verfasst worden. Mit diesem Text wird der Kreis der Erwägungen über das Zusammenleben in einer Gemeinschaft dank der Strategie der Ironie, der Repetition und der Religiosität erweitert; er ist ein gewisser Nachtrag zum vorherigen, dem „transzendenten Wirtschaftswissenschaftlers“ von Walden gewidmeten Text. In der Monografie *Distanz – Untertänigkeit. Schwieriges Wissen über die Erfahrung des Fremden* von Aleksandra Kunce wird die Analyse der Kategorie *Distanz* vertieft, die in dem ersten Text des vorliegenden Buches so stark betont worden ist. Die Verfasserin vergleicht E. Lèvinas Ansichten mit der von R. Kapuściński verbreiteten Anthropologie. Sie unterscheidet die Kategorien „Anderer“ und „Fremder“ als ganz verschiedene Einzelheiten. Der Text hilft „sich in der Nähe eines Fremden niederzulassen“. Die Studie *Eine Entfremdung oder eine Wiederherstellung von Werten?* von Aneta Chmiel ist der Universität als einer Gemeinschaft gewidmet. Die Verfasserin überlegt, ob es möglich ist, die Universitätsgemeinschaft als eine virtuelle Gemeinschaft zu betrachten – was gemeinschaftsbildend gesehen etwas ganz Neues wäre.

Der zweite Teil des Buches, *Vom Herdentrieb zur Demokratie*, beinhaltet vier Studien. Das erste hervorragende Essay *Atopie – Herdentrieb und Individualität* ist von Adam Dziadek verfasst worden. Es ist vor allem eine tiefgründige Analyse der atopischen Erfahrung. Der Verfasser äußert sich auch zur gemeinschaftlichen Thematik in Bezug auf solche „Institution“, wie Universität. Im J. Derridas Raum, *différance*, konsequent verbleibend stellt er seinen „atopischen Traum“ vor, in dem ein von Herdentriebsdruck befreites Individuum – sich ungezwungen auf dem Gemeinschaftsmeer bewegt, „ohne im Hafen des stabilen Sinns, so Dziadek, anzulegen brauchen“. In seiner Studie, *Zur Paradieshose und zur Zurückhaltung der Männer. Ein paar Bemerkungen über die Oneida Gemeinschaft*, bespricht Tadeusz Rachwał verschiedene Formen des Kommunitarismus, angefangen von Oneida bis zum Projekt von J. Noyes. Die Skizze von Zbigniew Kadłubek, *Verantwortungsvolle Mobilisierung. Eine Skizze über Ernst Jüngers Gemeinschaftsphilosophie*, ist eine apologetische Beurteilung der „kampflustigen“ Gemeinschaftsidee von E. Jünger. Jüngers Werke sind ein Zeugnis von großer Kunstfertigkeit des Autors, der sich um das Schicksal der Welt große Sorgen machte. Der Verfasser vertritt die Meinung, die „kampflustige“ Jüngers Gemeinschaftsphilosophie sei ganz wehrlos angesichts der gegenwärtigen verwilderten Theorien. Jünger gilt aber für einen

Prophet, der das Phänomen des Internets und die „Globalisierungsgemeinschaft“ (als eine totale Mobilisierung) vorausgesehen hat, und in seiner Idee der organischen Konstruktion die Anwendung der Technologie samt der ganzen Schönheit der Welt entdämonisiert hat. Das Essay von Jacek Lyszczyzna, *Die Fernand Savaters Wahlgesellschaft*, ist ein wesentlicher Beitrag dazu, den polnischen Lesern die Ideen des spanischen Philosophen und Schriftstellers näherzubringen. Der Verfasser bespricht die Freiheitsanthropologie und entwickelt Savaters Meinung, „das Leben unter den freien, in Entmutigung oder blinder Verzweiflung nicht versunkenen Lebewesen führe zu subjektiver und objektiver Anreicherung unserer Persönlichkeit“.

Na okładce kolaż inspirowany pracami
A. Warhola i R. Lichtensteina

Redakcja
Barbara Malska

Projekt okładki
Paulina Tomaszewska-Cieply

Redakcja techniczna
Małgorzata Pleśniar

Korekta
Patrycja Matusiak

Copyright © 2008 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1790-8

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 450 + 50 egz. Ark. druk. 14,0.
Ark. wyd. 12,5. Przekazano do łamania w maju 2008 r.
Podpisano do druku w czerwcu 2008 r. Papier offset.
kl. III, 80 g

Cena 20 zł

STUDIO NOA ■ Ireneusz Olsza
ul. Emerytalna 17c/48, 40-729 Katowice